

ФАХІВЦЯМ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ: РЕКОМЕНДАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ ДЛЯ НАЛАГОДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ В ІНТЕРЕСАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

FOR SPECIALISTS IN PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS: RECOMMENDED MATERIALS FOR ADJUSTING ACTIVITIES IN THE INTERESTS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Стаття присвячена пошуку інформаційних та рекомендаційних матеріалів щодо можливих активностей представників спортивної галузі, спрямованих на вирішення глобальних проблем людства в межах сприяння цілям сталого розвитку. Для пошуку використано офіційні сайти Організації об'єднаних націй, Міжнародного олімпійського комітету та провідних закордонних спортивних клубів розвинених країн світу. З'ясовано, що інформаційні та рекомендаційні матеріали з питань залучення спортивних організацій до реалізації усіх сімнадцяти цілей сталого розвитку широко представлені у мережі Інтернет тільки іноземними мовами, переважно найбільш поширеними мовами Євросоюзу.

Для вивчення закордонного спортивного досвіду з питань сприяння подоланню глобальних проблем людства та сприяння сталому розвитку доцільними є використання матеріалів:

- англomовного вебсайту Міжнародного олімпійського комітету (IOC), де у розділі «Beyond the Games» («Sustainability») у безкоштовному доступі є інформаційні та методичні матеріали щодо найбільш поширених практик спорту для забезпечення сталого розвитку: «Introduction to Sustainability» («Вступ до сталого розвитку»), «Sports for Climate Action» («Спорт для клімату»), «Sustainable sourcing in sport» («Сталі джерела забезпечення у спорті»), «Plastic Game Plan for Sport» («Пластиковий план гри для спорту»), «Sustainability Management in Sports» («Управління стійким розвитком у спорті»), «How to be sustainable champion» («Як стати стійким чемпіоном»);
- вебсайтів відомих спортивних організацій ЄС та інших розвинених країн світу – федерацій, асоціацій, спортивних клубів, які висвітлюють свій досвід у сприянні сталому розвитку (сторінка «Sustainability»);
- вебсайтів засобів масової інформації, які знайомлять з досвідом спортивної галузі у подоланні глобальних проблем людства для сприяння сталому розвитку, серед яких найбільш популярними є «Ecolosport» та «The Sustainability Report».

Ключові слова: освіта, сталий розвиток, фахівці фізичної культури і спорту, професійна діяльність, спорт.

The article is devoted to the search for information and recommendation materials regarding the possible activities of the sports industry representatives, aimed at solving global problems of humanity within the framework of promoting the sustainable development goals. The official websites of the United Nations, the International Olympic Committee and leading foreign sports clubs of the developed countries were used for the search.

It was found that informational and advisory materials on the involvement of sports organizations in the implementation of all seventeen sustainable development goals are widely represented on the Internet only in foreign languages, mainly in the most common languages of the European Union.

To study foreign sports experience in helping to overcome global problems of humanity and promoting sustainable development, it is appropriate to use the following materials:

- the English-language website of the International Olympic Committee (IOC), where the “Beyond the Games” (“Sustainability”) section contains free access to informational and methodological materials on the most common practices of sports to ensure sustainable development: “Introduction to Sustainability”, “Sports for Climate Action”, “Sustainable sourcing in sport”, “Plastic Game Plan for Sport”, “Sustainability Management in Sports”, “How to be sustainable champion”;
 - websites of well-known sports organizations of the European Union and other developed countries of the world, such as federations, associations, sports clubs, which highlight their experience in promoting sustainable development (“Sustainability” page);
 - media websites that introduce the experience of the sports industry in overcoming global challenges of humanity to promote sustainable development, among which “Ecolosport” and “The Sustainability Report” are the most popular.
- Key words:** education, sustainable development, physical culture and sports specialists, occupational activity, sports.

УДК 796:502.131.1

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/70.2.27>

Цигура Г.О.,

канд. сільськогосп. наук,
доцент кафедри біологічних основ
фізичного виховання, здоров'я і спорту
Національного університету
«Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Відповідно до затвердженого у 2019 році стандарту вищої освіти за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, фахівці фізичної культури і спорту повинні володіти рядом компетентностей, серед яких зокрема такі загальні компетентності як: «здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (демократичного) суспільства та необхідність його

сталого розвитку ...» та «здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і примножувати досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій» (предметна область в такому випадку – це фізична культура і спорт) [7]. Вважаємо, що це шанс, який потрібно використати для розвитку й відновлення України. Адже якщо не декларативно, а серйозно підійти до питання

формування цих компетентностей у майбутніх фахівців фізичної культури і спорту, вони дозволяють випускникам не тільки розумітися на проблемах сталого розвитку, а й здійснювати професійну діяльність для сталого розвитку й відновлення України. Тобто, володіючи вище вказаними компетентностями, вчитель фізичної культури, тренер з виду спорту, методист і будь-який інший фахівець фізичної культури і спорту зможе працювати над питаннями сталого розвитку з дітьми та молоддю закладів загальної середньої освіти, ДЮСШ, різних спортивних організацій, а також з дорослим населенням найрізноманітніших спортивних клубів та осередків, як це робить велика кількість представників спортивної галузі країн Європейського Союзу та інших розвинених країн світу. На жаль, нинішні випускники, які є фахівцями фізичної культури і спорту, зараз не готові здійснювати будь-яку діяльність для сталого розвитку, адже більшість із них зовсім не ототожнюють спортивну діяльність з проблематикою сталого розвитку і навіть не володіють інформацією про таку діяльність своїх колег з розвинених країн світу [19, с. 619].

Тому для усіх фахівців та майбутніх фахівців фізичної культури і спорту, які зацікавлені у сталому розвитку та відновленні України, існує потреба в інформаційних та рекомендаційних матеріалах з питань організації діяльності для сталого розвитку в спортивній галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналізуючи доступну інформацію щодо проблематики сталого розвитку українською мовою можна зазначити, що в Інтернет-мережі частково вона представлена посібниками та підручниками, у більшості з яких висвітлюються такі загальні питання як: історія становлення поняття «сталий розвиток», міжнародна співпраця з питань сталого розвитку, стратегія сталого розвитку тощо. Така інформація є корисною для ознайомлення кожному громадянину, адже глобальні проблеми людства стосуються усіх [1; 6; 8].

Є окремі посібники методичного характеру для допомоги вчителю в організації уроків зі сталого розвитку в закладах загальної середньої освіти, проте вони орієнтовані на вчителів початкових класів та біологів [2].

Останнім часом з'явилися вебсайти, на яких можна ознайомитися з інформацією щодо сталого розвитку, а також безплатно пройти теоретичний курс – інформація тут стосується тих же загальних питань: сутність, актуальність, причини переходу людства на шлях сталого розвитку, впровадження принципів сталого розвитку в Україні тощо, але орієнтовані вони переважно на представників бізнес-структур [5; 11].

Для фахівців освітньої галузі корисним буде вебсайт «Освіта в інтересах сталого розвитку в Україні» – тут представлено: збірки нормативно-правових та міжнародних документів,

що стосуються проблем сталого розвитку; база навчальних матеріалів, де є посібники, що охоплюють загальні аспекти сталого розвитку та питання освіти для його підтримки; широко представлені методичні матеріали для вчителів з впровадження курсу «Уроки для сталого розвитку» для учнів різних вікових категорій; є різні екологічні ігри «Зелене місто майбутнього», «Мережа життя», «Цілі сталого розвитку: вивчай та досягай», «Зелений менеджер» та інше [4]. Така інформація є корисною усім освітянам, особливо для проведення позакласних та виховних годин, проте інформації, яка б стосувалася спортивної діяльності для сталого розвитку тут не надається.

Деяку інформацію щодо сталого розвитку можна знайти на інтернет-сторінці Національного олімпійського комітету (НОК) України. Проте вона представлена тільки такими міжнародними нормативними документами як «Олімпійський порядок денний 2020 + 5» та «Олімпійська хартія 2020», якими передбачено сприяння Цілям сталого розвитку. З 1999 року при НОК України діє Комісія з питань сталого розвитку під назвою «Сталый розвиток та спадщина в спорті». Одним з її завдань визначено впровадження спортивно-масових, освітніх та еколого-просвітницьких програм у різних регіонах України. Відповідно до цього є Положення проєктів «Олімпійське лелечення» та «OlympicLab», які порушують дуже багато питань сталого розвитку [3]. Проте ознайомлення зі звітами цих проєктів дозволяє констатувати, що на жаль, організатори не позиціонують свою спортивно-просвітницьку діяльність як таку, що спрямована на досягнення цілей сталого розвитку. Відповідно й інформаційних матеріалів, які б вказували на активні дії українського спорту на благо сталого розвитку не наводиться. По факту ж, ці проєкти сприяють реалізації окремих цілей сталого розвитку.

У одній зі своїх робіт ми вже частково зверталися до інформаційних матеріалів, які можна рекомендувати спортивним організаціям для створення алгоритму дій для сталого розвитку громад [10]. Адже було з'ясовано, що в країнах Європейського Союзу (ЄС) та інших розвинених країнах світу спорт активно переймається проблемами сталого розвитку – до вирішення найрізноманітніших цілей сталого розвитку залучаються окремі спортсмени, спортивні клуби, асоціації, федерації тощо. І починаючи від 1994 року, коли під час підготовки до Олімпійських ігор у Ліллекхаммері норвезька спільнота поставила перед організаторами вимоги зберегти природу їхнього краю, спортом накопичено надзвичайний досвід активних дій для сприяння сталому розвитку [9, с. 114–117]. Проте серед української спортивної спільноти, на жаль, ще не достатньо сформоване розуміння напрямів їхньої діяльності в інтересах сталого розвитку. Тому залишається актуальним пошук та поширення матеріалів інформаційного, рекомендаційного та

методичного характеру від провідних спортивних організацій розвинених країн світу, які активно займаються просуванням сталості через спорт.

Мета дослідження – пошук інформаційних та рекомендаційних матеріалів щодо можливих активностей представників спортивної галузі, спрямованих на вирішення глобальних проблем людства в межах сприяння цілям сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Для досягнення мети дослідження ми проаналізували інформацію з офіційних англомовних сайтів Міжнародного олімпійського комітету (МОК), федерацій різних видів спорту та провідних закордонних спортивних клубів розвинених країн світу.

На вебсайті Міжнародного олімпійського комітету в його англомовній версії (IOC) доступно багато корисних інформаційних матеріалів [14]. Сайт має такі загальні розділи, як: «IOC» («МОК»), «Olympic Games» («Олімпійські ігри»), «Athletes» («Спортсмени»), «Olympic Movement» («Олімпійський рух»), «Beyond the Games» («За межами ігор»), «Media» («ЗМІ»), «News» («Новини»), «Documents» («Документи»), «FAQ» («Інші питання»). Інформація щодо різноманітних видів діяльності спорту для сталого розвитку знаходиться у розділі «Beyond the Games», де на сторінці «Sustainability» цілеспрямовано представлений матеріал з питань сталості за такими напрямками: освіта, гендерна рівність у спорті, права людини, олімпійська солідарність, мир і розвиток, біженці. На цій же вебсторінці можна ознайомитись зі звітами МОК з питань сталого розвитку та переглянути інші тематичні та методичні матеріали, серед яких стратегія сталого розвитку МОК, кліматичні зобов'язання та проєкт «Олімпійський ліс. Для національних олімпійських комітетів, міжнародних спортивних федерацій та інших спортивних організацій МОК надає серію детальних рекомендацій під назвою «Sustainability Essentials». Використовуючи їх усі охочі можуть ознайомитися з аспектами сталого розвитку та інтегрувати його у свою діяльність. Наразі ця серія складається з таких посібників:

– «Introduction to Sustainability» (Вступ до сталого розвитку) – у посібнику доступно пояснюється сутність сталого розвитку, його важливість на цьому етапі розвитку суспільства та зв'язок зі спортом. Посібник заохочує інтегрувати в основну спортивну діяльність всі можливі екологічні та соціальні ініціативи учасників спортивних організацій для активного досягнення цілей сталого розвитку;

– «Sports for Climate Action» (Спорт для клімату) – у посібнику розглядається, яким чином спортивна громада може зменшити загальний вплив на клімат, сприяти більш сталому та відповідальному споживанню та підтримувати кліматичні заходи через систему освіти та роботу з громадами. Особлива увага звертається на те, що спорт є не тільки жертвою зміни клімату, але й сам має внесок у ці зміни через викиди парникових газів,

які виникають внаслідок подорожей, споживання енергії та інших ресурсів;

– «Sustainable sourcing in sport» (Сталі джерела забезпечення у спорті) – посібник, який призначений для допомоги будь-яким спортивним організаціям впроваджувати заходи зменшення впливу на навколишнє середовище через прийняття більш сталого підходу до споживання товарів і послуг. Він надає детальні поради щодо вибору більш сталих товарів і послуг;

– «Plastic Game Plan for Sport» (Пластиковий план гри для спорту) – цей посібник націлений на підтримку спортивної спільноти у боротьбі з пластиковими та іншими відходами, сприяючи створенню циркулярної економіки, де ресурси повторно використовуються та переробляються;

– «Sustainability Management in Sports» (Управління стійким розвитком у спорті) – метою цього посібника є сприяння національним олімпійським комітетам, міжнародним федераціям та іншим спортивним організаціям у впровадженні принципів сталості у свої спортивні заходи. Це дозволить боротися з такими проблемами, як зміна клімату, втрата біорізноманіття, соціальна несправедливість та економічна нерівність;

– «How to be sustainable champion» (Як стати стійким чемпіоном) – посібник з порадами сталості для спортсменів і аматорів у спорті [10, с. 40–41; 14].

Серед англомовних ресурсів Інтернету зустрічаються й інші матеріали, які присвячені сталому розвитку. Це електронні збірники або окремі статті на вебсайтах спортивних організацій, де вони розповідають про свій досвід сприяння сталості, розглядаючи широкий спектр питань: енергоефективності, забруднення водойм, зміни клімату, збереження біорізноманіття, освіти, здоров'я, робочих місць, соціальної нерівності, тощо [12; 17; 20]. Або електронні збірники на сайтах, які присвячені спорту і сталому розвитку. Наприклад, корисним для ознайомлення є посібник «Score All17», який представлений на сайті «Sport for Sustainable Development». Посібник створений для навчання молоді діяти відповідно до принципів сталості [15].

Доречним для фахівців фізичної культури і спорту буде ознайомлення з англомовною Інтернет-платформою Sustainability.sport [16]. Вона має велику кількість ресурсів з питань сталого розвитку у спорті. Над її створенням і наповненням працює Всесвітня асоціація міжнародних спортивних федерацій (SportAccord) за підтримки МОК, Міжнародного союзу охорони природи (МСОП) та інших організацій. Головна мета цієї платформи полягає у вивченні ініціатив сталого розвитку в галузі спорту, обміні знаннями, покращенні стійких практик, координації та розвитку партнерських відносин. Тут розглядаються всі аспекти сталого розвитку – екологічні, економічні та соціальні. Надається можливість оцінити внесок 83 різних організацій у досягненні всіх сімнадцяти Цілей

сталого розвитку [15]. Адже справжня стійкість вимагає комплексного підходу – проблеми людства не можна розглядати окремо одна від одної, вони пов'язані між собою.

Корисними також будуть інформаційні матеріали вебсайтів засобів масової інформації «Ecolosport» та «The Sustainability Report». Це надзвичайно цікаві інформаційні джерела, які поєднують спорт та проблематику сталого розвитку. Тут висвітлюється інформація про активну діяльність відомих спортсменів та різних спортивних організацій країн ЄС й інших розвинених країн світу, яка сприяє вирішенню різних глобальних проблем людства для сприяння сталому розвитку та вирішення усіх цілей сталого розвитку [13; 18].

Висновки. Інформаційні та рекомендаційні матеріали з питань залучення спортивних організацій до реалізації усіх сімнадцяти цілей сталого розвитку широко представлені у мережі Інтернет тільки іноземними мовами, переважно найбільш поширеними мовами Євросоюзу.

Для вивчення закордонного спортивного досвіду з питань сприяння подоланню глобальних проблем людства та сприяння сталому розвитку доцільними є:

– англomовний вебсайт Міжнародного олімпійського комітету (IOC), де у розділі «Beyond the Games» («Sustainability») у безкоштовному доступі є інформаційні та методичні матеріали щодо найбільш поширених практик спорту для забезпечення сталого розвитку;

– вебсайти відомих спортивних організацій ЄС та інших розвинених країн світу – федерацій, асоціацій, спортивних клубів, які висвітлюють свій досвід у сприянні сталому розвитку (сторінка «Sustainability»);

– вебсайти засобів масової інформації, які знайомлять відвідувачів з досвідом спортивної галузі у подоланні глобальних проблем людства для сприяння сталому розвитку, серед яких найбільш популярними є «Ecolosport» та «The Sustainability Report».

Перспективою подальших досліджень є продовження вивчення закордонного спортивного досвіду щодо діяльності для сталого розвитку та підготовка методичних матеріалів з питань сталості для фахівців фізичної культури і спорту в Україні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Висоцька О. Є. Освіта для сталого розвитку: науково-методичний посібник. Дніпропетровськ : Роял Принт, 2011. 200 с.

2. Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. URL: <https://www.ippo.if.ua/index.php/osvita-dlya-staloho-rozvytku/navchalno-metodychne-zabezpechennia/55-2010-06-30-12-43-02/2010-06-30-12-46-25/808-posibnyky-osvita-dlia-staloho-rozvytku> (дата звернення: 18.04.2024).

3. Національний олімпійський комітет України. URL: <https://noc-ukr.org/> (дата звернення: 18.04.2024).

4. Освіта в інтересах сталого розвитку в Україні. URL: <https://ecoosvita.org.ua/> (дата звернення: 22.04.2024)

5. Перша школа сталого розвитку від Schneider Electric. URL: <https://www.electroblues.com.ua/persha-shkola-stalogo-rozvytku-vid-schneider-electric/> (дата звернення: 20.04.2024).

6. Сталый розвиток суспільства : навчальний посібник / А. Садовенко, Л. Масловська, В. Середа, Т. Тимочко. 2 вид. К.; 2011. 392 с.

7. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, галузь знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальність 017 Фізична культура та спорт. Затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 24.04.2019 р. № 567. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/017-Fizkultura.sport-bakalavr.28.07.pdf> (дата звернення: 22.04.2024).

8. Стратегія сталого розвитку : підручник / В. М. Боголюбов, М. О. Клименко, Л. Г. Мельник, О. О. Ракоїд / за редакцією професора В. М. Боголюбова. К.: ВЦНУБПУ, 2018. 446 с.

9. Цигура Г. Діяльність у спортивній галузі для сталого розвитку суспільства: закордонний досвід. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2022. № 1. С. 112–119. DOI:10.32652/tmfvs.2022.1.112–119

10. Цигура Г. Інтернет-ресурси як джерело рекомендацій для сталих подій у спорті. *Здоров'я, фізичне виховання і спорт: перспективи та краєві практики*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції, м. Київ, 16-17 травня 2023 р. Київ : ун-т імені Бориса Грінченка, 2023. С. 37-42.

11. Як діяти далі: Бізнесу про сталий розвиток. URL: https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+SDB101+2020_T2 (дата звернення: 20.04.2024).

12. Club's sustainability work recognised. Brighton & Hove Albion. 30 May 2023. URL: <https://www.brightonandhovealbion.com/news/3494105/clubs-sustainability-work-recognised> (дата звернення: 22.04.2024).

13. Ecolosport. URL: <https://ecolosport.fr/> (дата звернення: 22.04.2024)

14. International Olympic Committee. URL: <https://www.olympic.org/sustainability> (дата звернення: 22.04.2024).

15. Sport for Sustainable Development. URL: <https://sport4sd.com/#sdgs> (дата звернення: 22.04.2024).

16. Sustainability.sport. URL: <https://sustainability.sport/> (дата звернення: 22.04.2024).

17. Sustainability. Wrigley Field 1060 Project. Chicago Cubs. URL: <https://www.mlb.com/cubs/ballpark/1060-project/benefits/sustainability> (дата звернення: 22.04.2024).

18. The Sustainability Report. The inside track on sport sustainability. URL: <https://sustainabilityreport.com/about-us/> (дата звернення: 22.04.2024).

19. Tsyhura H., Harkusha S. Education for Sustainable Development: Understanding by Physical Education and Sports Specialists. *Physical Education Theory and Methodology*, 2023. 23(4), 614–621. <https://doi.org/10.17309/tmfv.2023.4.17>

20. 2023 Annual Sustainability & Environmental Impact Report. URL: <https://www.mancity.com/club/sustainability-game-plan> (дата звернення: 22.04.2024).